Judit Roch Codina

EL FRAU FISCAL EN REPRESENTACIONS CINEMATOGRÀFIQUES I EL SEU IMPACTE SOCIAL

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit pel Dr. Ángel Urquizu Cavallé

Grau de Dret

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2024

Aquest Treball de Fi de Grau s'ha desenvolupat en la modalitat de:

- Treball de recerca.

La recerca es presenta seguint les normes per a autors previstes a la Revista Quincena Fiscal, d'Aranzadi.

https://tienda.aranzadilaley.es/p/quincena-fiscal

Resum:

A través de la combinació de revisió teòrica, anàlisi cinematogràfica i una enquesta, aquest treball investiga com el cinema influeix en la percepció dels delictes i la moral fiscal. S'identifiquen els delictes en pel·lícules, s'administra una enquesta per avaluar la seva influència i es conclou amb una anàlisi de dades per determinar el seu impacte en la percepció pública.

Resumen:

A través de la combinación de revisión teórica, análisis cinematográfico y una encuesta, este trabajo investiga cómo el cine influye en la percepción de los delitos y la moral fiscal. Se identifican los delitos en películas, se administra una encuesta para evaluar su influencia y se concluye con un análisis de datos para determinar su impacto en la percepción pública.

Abstract:

Through a combination of theoretical review, film analysis, and a survey, this study explores how cinema influences perceptions of tax crimes and tax morality. Identifying tax crimes depicted in movies, conducting a survey to assess their influence, and concluding with data analysis to determine their impact on public perception.

Paraules clau:

Frau fiscal – pel·lícules – percepcions – moral fiscal – eina educativa.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ **6**

CAPÍTOL I: CONTEXTUALITZACIÓ DEL FRAU FISCAL **9**

CAPÍTOL II: REPRESENTACIÓ DEL FRAU FISCAL EN PEL·LÍCULES **12**

2.1- ***El lobo de Wall Street*** **12**

2.2- Atrapame si puedes **13**

2.3- El mago de las mentiras **14**

2.4- El Padrino 2 **15**

2.5- Robin Hood i la Casa de papel **15**

CAPÍTOL III: TIPIFICACIÓ DELS DELICTES FISCALS REPRESENTATS A LES PEL·LÍCULES **17**

3.1- Evasió d'impostos **17**

3.2- El frau de valors o d'inversions **18**

3.3- Rentat de capitals **18**

3.4- Falsificació de xecs **19**

3.5- Falsificació de documents privats **19**

3.6- Frau comptable **20**

3.7- Malversació de fons públics **20**

CAPÍTOL IV: ENQUESTA SOBRE L'IMPACTE SOCIOCULTURAL DE LES REPRESENTACIONS **22**

4.1- Anàlisi sobre percepcions del públic **25**

CAPÍTOL V: LA MORALITAT FISCAL DE LES REPRESENTACIONS CINEMATOGRÀFIQUES **30**

CONCLUSIONS **33**

BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB **35**

ANNEXOS **38**

INTRODUCCIÓ

Per a dur a terme el meu Treball de Fi de Grau, he seguit una metodologia estructurada que combina la revisió teòrica i l'anàlisi de representacions cinematogràfiques amb una recerca mitjançant una enquesta que m'ha proporcionat informació de com influència el cinema en la percepció dels delictes fiscals i la moral tributària.

En primer lloc, he definit i classificat els diferents delictes fiscals existents. Una vegada establerta la base teòrica, vaig procedir a analitzar quins fraus fiscals apareixen en determinades pel·lícules i sèries. Cada pel·lícula ha estat examinada per a saber quins delictes anteriorment explicats apareixen en les cintes i posteriorment els he tipificat en el nostre ordenament jurídic.

La següent fase ha consistit a dissenyar i dur a terme una enquesta dirigida a un grup de persones. L'objectiu d'aquesta enquesta és investigar com les representacions de fraus fiscals en les pel·lícules poden influir en la percepció pública sobre aquests delictes i en la moral fiscal de la societat. L'enquesta inclou preguntes que avaluen el coneixement dels enquestats sobre el sistema tributari, la seva percepció dels fraus fiscals mostrats en les pel·lícules, etc.

Finalment, he analitzat les dades recopilades de l'enquesta per a extreure conclusions. Aquesta anàlisi m'ha permès avaluar si les representacions cinematogràfiques dels fraus fiscals tenen un impacte significatiu en la percepció pública i si poden contribuir a una visió equivocada del nostre sistema tributari.

L'objectiu d'aquesta recerca no se centra a estudiar la moral fiscal de la societat. El repte que es proposa és analitzar com afecta la cinematografia en la percepció de les persones sobre el perquè es paguen impostos, quin sentit tenen, i la seva opinió sobre el frau fiscal, entre altres.

El cinema és una forma de comunicació[1]. És dirigit cap a tota mena de persones i conforma amb l'espectador, un contacte directe. Una pel·lícula pot explicar tant històries personals, com records, necessitats i desitjos. El cinema ajuda a resoldre conflictes i influeix en les actituds i els hàbits la societat. És utilitzat com una eina de suport a la pedagogia, a l'educació familiar, a l'educació ambiental, a l'educació medica i a les teràpies de parella, ja que afavoreix a la formació de valors i intel·ligència ètica.

No obstant això, el cine també és comerç, indústria, una mera distracció o diversió que atrau l'atenció de la gent amb coses purament macabres, atrevides i fins i tot fictícies. Quan l'objectiu és evadir-se, el públic prefereix veure herois, protagonistes valents i alegres i oblidar-se durant dues hores de la seva crua realitat.

El consum del cinema és tan ampli que ja no només es pot veure exclusivament en sales cinematogràfiques, sinó que a cada llar hi ha una televisió, un dispositiu mòbil o un ordinador per poder veure el contingut que l'usuari desitgi, sense cap limitació.

La conclusió que podem extraure sobre el cinema, és que tal és la seva influència que, si no s'empra adequadament, pot arribar a provocar un risc a l'espectador. Aquest risc, en concret, és el fet d'arribar a creure tot allò que es veu o es diu en els metratges.

Un exemple d'això pot ser el famós cas de la pel·lícula *Fargo*[2]. Al principi del film, amb un fons negre es poden llegir en lletres blanques *"Aquesta és una història real. Els esdeveniments descrits en aquesta pel·lícula van tenir lloc a Minnesota el 1987. A petició dels supervivents, els noms han estat canviats. Per respecte als morts, la resta s'ha relatat tal com va passar".* Aquesta introducció va ser una estratègia promocional i un acudit entre els germans i directors de la pel·lícula, Joel Coen i Ethan Coen, però resultava ser del tot fictícia, ja que la història va ser inventada per ells mateixos. La cinta va anar fluint en els anys fins a convertir-se en llegenda urbana, i molta gent en l'actualitat encara creu que els fets del film són reals.

[1] Martin Oviedo, J. M. (1970-71). Reflexiones sobre Ética Fiscal. Seminario especial ofrecido en la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense de Madrid.

[2] Coen, J., & Coen, E. (Directors). (1996). *Fargo* [Film]. PolyGram Filmed Entertainment.

Com a mostra que el cinema també pot educar i provocar canvis en l'ètica de la gent, cal citar la pel·lícula "*Cathy Come Home"*[3], estrenada al Regne Unit el 1966. A l'inici ens presenta una jove parella bastant acomodada. Un dia, ell es lesiona i perden tots els beneficis que tenien fins a quedar-se sense llar. La crítica del film és la manca de responsabilitat que té la justícia cap aquelles persones que han de viure al carrer per falta de recursos. La seva estrena va causar tanta indignació social, que el país va constituir la primera organització benefica per protegir a les persones sense llar, i creant nombrosos refugis i llars d'acollida.

En definitiva, i el que es vol demostrar en aquest treball, és que les pel·lícules que tracten sobre la fiscalitat, el frau, els robatoris i el dret, afecta la moralitat de la gent i a la confiança d'aquests cap al sistema tributari dels diferents països. Que pensa la societat de *Robin Hood*, per què La Casa de Papel va ser aplaudida arreu del món, és *El Lobo de Wall Street* una oda al cine o al frau?

Aquestes són algunes de les preguntes que em feia abans de començar amb la meva investigació, ja que sempre he admirat el cinema i, a part, sempre he escoltat comentaris negatius cap a la Hisenda pública.

[3] Loach, K. (Director). (1966). *Cathy Come Home* [Television film]. British Broadcasting Corporation (BBC).

CAPÍTOL I: Contextualització del Frau Fiscal

El frau fiscal és un delicte que ha existit des de l'edat mitjana[4]. Els intents per evitar pagar impostos són una tècnica que es va emprendre en el moment que es van instaurar aquests models de finançament per recaptar i abonar les necessitats públiques.

El frau, primerament, no només era considerat un delicte, sinó que també era un pecat a ulls de l'Església, en aquella època, una institució de poder econòmic, polític i influència social.

Però la concepció d'aquest delicte va anar canviant quan es va començar a posar en dubte la legitimitat del que es volia imposar i la moralitat dels gestors tributaris que aplicaven una pressió fiscal abismal. Això va desencadenar un fort rebuig dels propietaris de grans patrimonis i, a conseqüència, l'intent de no incloure en les seves fonts d'ingressos alguna unitat de finançament. Aquests grans apoderats exigien tributar el mateix que una altra persona, independentment del que produïssin.

Tot i la pressió fiscal dels recaptadors, tampoc semblava haver-hi una gestió de recaptació única, ja que els abusos als contribuïdors produïen irregularitats tributàries. Els historiadors del segle V i VI afirmen que el sistema tributari era tan opressiu i fraudulós que es va convertir en un dels elements que posaven en risc l'estabilitat dels Estats.

A mesura que va anar evolucionant l'Estat fiscal en la història, es va anar ampliant l'equilibri entre les desigualtats, però els diferents mitjans persuasius utilitzats per les autoritats per exigir el compliment de la norma per part dels contribuents, no han evitat les pràctiques fraudulentes al marge de la llei.

La moral fiscal, és a dir, la confiança que dipositen els contribuents cap al sistema tributari, és un fenomen atípic. L'evasió és un hàbit que sempre s'ha dut a terme i avui en dia no existeixen ni causes ni solucions determinades. Malgrat que la tributació sigui una

[4] Bustos, R. de. (2021, marzo 3). *El fraude fiscal se inventó en la Edad Media*. La Vanguardia. https://www.lavanguardia.com/historiayvida/propuestas/20210303/6261829/fraude-fiscal-edad-media-unebook.html

obligació ciutadana i les persones sàpiguen que és una pràctica il·legal, evadeixen. El 12% de les màximes riqueses europees es troben en paradisos fiscals. Per determinar el grau de moral s'ha de valorar que pensa el contribuent d'aquesta evasió en si mateixa, i també com es valora l'evasió des del punt de vida del demandant dels béns i serveis que estan fora del mercat formal. Moltes vegades el deure i el fer causen contradiccions en el tributant.

Per contextualitzar el frau fiscal actualment, aquest abasta tot aquell comportament il·legal que causi perjudici a la Hisenda Pública[5]. Seguint aquesta definició, el frau pot ser la declaració de falsos ingressos, l'obtenció indeguda de devolucions, l'ocultació d'actius, el gaudi no autoritzat de beneficis fiscals... Els podem dividir en dos grans blocs, l'elusió i l'evasió.

Per una banda, l'elusió fiscal[6] es caracteritza per l'ús d'estructures jurídiques per evitar l'obligació de pagar un tribut. Aquestes pràctiques, encara que no amaguen activitats, sí que les disfressen mitjançant mecanismes legals amb l'objectiu d'esquivar impostos i l'obligació de pagar-los. Això dona lloc al frau de llei.

Per l'altra banda, l'evasió fiscal[7] si implica l'ocultació de la seva veritable economia i activitats, i depenen de la seva magnitud, pot acabar en infraccions administratives o penals.

També existeix l'economia d'opció[8], que implica l'elecció d'una forma menys gravada per realitzar el fet imposable, però aquesta és totalment legítima i permesa per la llei. L'important és saber determinar quan aquestes pràctiques traspassen la línia d'allò que és legal.

[5] Díaz Romero, C. (2017). Normativa internacional en la lucha contra el fraude y la corrupción: metodología y herramientas. *Revista Internacional Transparencia e Integridad*, (meses septiembre-diciembre).

[6] España. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*, *Título XIV.* Boletín Oficial del Estado, núm. 281, de 24 de noviembre de 1995. Jefatura del Estado.

[7] España. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*, *Título XIV.* Boletín Oficial del Estado, núm. 281, de 24 de noviembre de 1995. Jefatura del Estado.

[8] (Pleno. STC 46/2000) (Pleno. STC 46/2000, de 17 de febrero de 2000. Cuestión de inconstitucionalidad 2876/94. Planteada por la Sala de lo Contencioso-Administrativo del Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana respecto del artículo 27.6.2 de la Ley 44/1978, de , 2000)

Històricament, la formació dels nous Estats moderns i estructurats van crear la necessitat de tenir un sistema financer, i és per això que va néixer la Hisenda Pública. Aquest desenvolupament també està vinculat amb el naixement del parlamentarisme, que és on van començar a aparèixer les regulacions de les contribucions fiscals. Va ser en el segle XX, amb la consolidació dels Estats de benestar, que es va reformar la participació de l'Estat en l'economia i, conseqüentment, en la recaptació dels tributs.

Actualment, els tributs es justifiquen basant-se en la voluntat popular expressada a través de les lleis. Aquestes normes contenen els elements essencials dels tributs i són les encarregades d'establir les obligacions dels contribuents i les entitats públiques. La recaptació fiscal i la despesa pública busquen un equilibri per assegurar una igualtat d'oportunitats i promoure el benestar social a través dels serveis bàsics.

En aquest marc, doncs, el frau fiscal és considerat no només una infracció a l'ordenament jurídic, sinó que també una acció contrària a la justícia i la igualtat. Perjudica el nivell i la qualitat dels serveis públics, a les prestacions socials i fomenta la competència deslleial.

El que és preocupant, no només són les pràctiques del frau, també ho és la tolerància cap a ell. I encara que la majoria dels ciutadans rebutja el frau, la conformitat a aquestes pràctiques continua sent relativament alta. En part, és degut a les percepcions d'injustícia per estar en desacord de la gestió dels fons públics, però a vegades, també és pels missatges que rep la societat dels mitjans de comunicació, que aquests informen, eduquen i transmeten segons el seu tipus d'ideologia.

El frau es pot abordar amb un compromís perpetrat en el temps del compliment voluntari de les obligacions tributàries i enfortint les mesures de control i sanció. El context ideal seria crear normes tributàries semblants a normes morals i així es minimitzaria la necessitat d'intervenció coercitiva. Però la lluita contra el frau fiscal és la realitat que pateix el món, i som els encarregats de consolidar una cultura de legalitat i justícia.

CAPÍTOL II: Representació del Frau Fiscal en pel·lícules

Existeixen moltes pel·lícules que tracten sobre estafes, fraus, corrupció... En la majoria d'aquestes, els delictes fiscals queden a un segon pla, prenen com a paper protagonista l'acció, les màfies o les aventures. Exemples d'aquests films serien *Robin Hood: El príncipe de los ladrones, La Casa de papel, El Padrino 2.* Aquests llargmetratges necessiten aquest argument fiscal per donar-li sentit a la història, però l'espectador no pren atenció als delictes que comenten els personatges, sinó que es pren atenció a trames com la de qui traeix al cap de la família Corleone, com aconseguiran escapar amb tants diners impresos de la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre o si en Robin Hood podrà salvar a Lady Marian.

D'altres pel·lícules, se centren exclusivament en la vida delictiva de persones que han comès frau fiscal. *El lobo de Wall Street, Atrápame si puedes, El mago de las mentiras, etc.* Però el consumidor d'aquestes pel·lícules sap quin és el frau fiscal que comet el protagonista? Per què se sent simpatia cap aquest tipus de personatges?

Un cop vistes i analitzades totes les pel·lícules que he mencionat anteriorment, he pogut extreure quins són els fraus que apareixen en els films i quin és l'argument que condueix a l'acció delictiva.

2.1- El Lobo de Wall Street[9]

La cinta dirigida pel gran Martin Scorsese i protagonitzada per Leonardo DiCaprio, narra la vida de Jordan Belfort, fundador de la casa de corredors de borsa Stratton Oakmont, més exactament el principi i final de la seva carrera a causa dels delictes financers que van cometre ell i els seus socis. Va estar nominada a 5 Oscars i va guanyar variïs premis. Va recaptar 406,9 milions de dòlars quan la van estrenar l'any 2013. La pel·lícula financera més famosa del món.

[9] Scorsese, M. (Director). (2013). *The Wolf of Wall Street* [Film]. Paramount Pictures.

El delicte que més es destaca en la cinta, a part de les drogues, és el frau de valors. Consisteix en manipular i enganyar el mercat amb informació falsa. Belfort maximitzava artificialment el preu de les accions d'empreses poc solvents o directament fraudulentes perquè el valor de les accions augmentes. En secret, era el propietari d'un gran percentatge d'accions d'aquelles empreses, i Jordan descanviava aquestes accions a preus desorbitats, abans que el valor decaigués de nou. Finalment provocava considerables pèrdues als inversos.

Un altre delicte que apareix al *Lobo de Wall Street* és el blanqueig de capitals, o popularment conegut com la rentada de diners. Aquest delicte fiscal va relacionat amb l'evasió d'impostos. El protagonista, com s'ha mencionat abans, tenia en secret, a nom de socis seus, moltes de les accions que ell venia a preus molt alts. De manera il·legal, doncs, cobrava l'import de tots aquells beneficis que li aportava el frau de valors sense comptabilitzar-los. Aquests diners, milions, tots en efectiu, va aconseguir traspassar-los a un compte a Suïssa, país amb lleis de secret bancari, reduint llavors la càrrega tributària.
Al final del film, Belfort compleix condemna pels fraus comesos, encara que, sense una lliçó moral gaire clara.

2.2- Atrápame si puedes[10]

Protagonitzada de nou per un jove Leonardo DiCaprio, i dirigida per un altre gran, Steven Spielberg, aquesta pel·lícula basada també en fets reals, es basa en la història de Frank Abagnale Jr., un estafador que abans de complir 19 anys ja havia incorregut en nombrosos delictes financers arreu del món, i els va seguir cometent fins que Carl Hanratty, interpretat per Tom Hanks, agent de l'FBI, el detén.

Entre aquests delictes fiscals, el més destacat durant la seva carrera delictiva és la falsificació de xecs. Abagnale desenvolupa una gran habilitat per falsificar xecs, arribant a crear xecs fraudulents i alterar de real. D'aquesta manera obté quantitats de diners il·legals que no declara a les autoritats fiscals. El mateix passa quan comet suplantació d'identitat i frau d'ocupació. En fer-se passar per pilot d'avions, metge i advocat, cobrava els

[10] Spielberg, S. (Director). (2002). *Catch Me If You Can* [Film]. DreamWorks Pictures.

ingressos que aquestes professions obtenen i, en ser una total estafa, evadia els impostos d'aquests abonaments.

Amb el temps Frank també va aprendre a utilitzar tècniques enganyoses per manipular comptes bancaris i transferir-se fons de manera il·legal.

La pel·lícula també va estar nominada als Oscars i va obtenir ingressos per més de 350 milions de dòlars. Una pel·lícula també molt famosa que acaba amb l'arrest d'en Frank Abagnale però amb la seva posterior col·laboració amb l'FBI per ajudar a prevenir fraus fiscals.

2.3- El Mago de las Mentiras[11]

El Mago de las Mentiras és la pel·lícula que es basa en la piràmide de Ponzi executat per Bernie Madoff, un financer que durant moltes dècades se'l va considerar un dels banquers d'inversions més importants del Wall Street, però que va acabar estafant més de 63.000 milions de dòlars a tots els seus inversors.

La pel·lícula no va ser estrenada de manera convencional en els cinemes, sinó que directament va ser emesa al canal de pagament *HBO Max,* i va comportar un considerable nombre de nous subscriptors i d'audiència de la plataforma, a més de rebre adulació de la critica.

Com he mencionat, el frau principal de la pel·lícula és aquest frau d'inversions, el esquema Ponzi. Utilitzava els diners de nous inversors per pagar els rendiments d'inversors anteriors, creant així la il·lusió d'un negoci rendible i legítim. Però aquesta rendibilitat és fraudulenta perquè no comporta beneficis reals, ja que depèn totalment de la capacitat d'atraure nous inversors contínuament i que els inversors no vulguin retirar els seus diners invertits alhora.

[11] Levinson, B. (Director). (2017). *The Wizard of Lies* [Film]. Home Box Office (HBO).

Aquesta gran estafa, per ser creïble, també s'havien de cometre més d'un frau, com la falsificació de documents financers, l'evasió d'impostos, perquè els rendiments reportats inclosos en les seves declaracions d'impostos no eren un guany real, i la rentada de diners, per manejar grans quantitats de diners fraudulents.

2.4- El Padrino Parte II[12]

Aquesta producció no li cal presentació, va ser tan exitosa, que actualment és per molts, la millor pel·lícula de la història. El film és popularment conegut pels arguments de poder, lleialtat i venjança de la família Corleone, però el que a molts se'ls hi oblida és que també tracta delictes fiscals relacionats al Michael Corleone, el cap de la família.

El delicte més evident és l'evasió d'impostos. Michael Corleone és amo d'un imperi empresarial que està involucrat en moltes activitats econòmiques les quals, algunes d'elles, són per encobrir operacions criminals. Aquestes operacions generen ingressos significatius que no són declarats adequadament. L'evasió comporta el frau comptable, per evitar els tributs. Això comporta manipulació de llibres comptables, augmentar les despeses i ocultar el vertader estat financer de les seves activitats.

L'evasió fiscal i el frau comptable són només part de l'ampli ventall d'activitats il·legals que la pel·lícula vol mostrar en la seva exploració del crim organitzat.

2.5- Robin Hood: El príncipe de los ladrones[13] *i La Casa de Papel*[14]

Robin Hood: El príncipe de los ladrones, és la versió que va permetre a Kevin Costner consolidar-se com el Robin Hood definitiu de les noves generacions. En aquesta pel·lícula, a diferència de les altres, el que es pretén reflectir són les fraus fiscals que cometen els nobles i els aristòcrates, que en aquell context, eren l'autoritat, i no el protagonista, que intenta lluitar contra els abusos i extorsions d'autoritat, la malversació de fons públics

[12] Coppola, F. F. (Director). (1974). *The Godfather: Part II* [Film]. Paramount Pictures.
[13] Reynolds, K. (Director). (1991). *Robin Hood: Prince of Thieves* [Film]. Warner Bros.
[14] Pina, Á. (Creator). (2017-2021). *La Casa de Papel* [TV series]. Vancouver Media.

i el frau i la manipulació en la recaptació de tributs. Aquest film crea la idea de bandoler social[15], el "robar al per donar-li al pobre", lluitar contra les persones amb poder.

Els mateixos bandolers socials apareixen a la sèrie espanyola *La Casa de Papel.* La sèrie televisiva ha sigut un fenomen universal de la plataforma Netflix, sent mundialment famosa des del moment del seu estrena, el maig de 2017.

Són lladres que intenten robar per acabar amb els delictes fiscals que cometen les autoritats del país. En l'apartat setè analitzarem com afecten els bandolers socials dels mencionats èxits cinematogràfics a la societat i la seva visió cap a les autoritats fiscals.

[15] Terme creat per l'historiador Eric Hobsbawm (Bandits, 1965) per a descriure un tipus de lladre o persona que és fora de la llei i que és vist per l'opinió pública com un defensor de la justícia social, venjador o resistent contra l'ordre establert.

CAPÍTOL III: La tipificació dels delictes fiscals representats en les pel·lícules

Un cop analitzats tots els llargmetratges mencionats, hem pogut anar detectant diversos fraus fiscals que han estat representats d'una manera o d'una altra.

3.1- L'evasió d'impostos

El que gairebé a totes les pel·lícules apareix és l'evasió d'impostos. Aquest delicte està tipificat en l'article 305 del Codi Penal espanyol[16]. Estableix les disposicions legals relacionades amb el frau contra la Hisenda Pública, tant en l'àmbit estatal, autonòmic, local com a la Hisenda de la Unió Europea. Les accions que constitueixen frau fiscal queden detallades a l'article, com també les seves penes corresponents i les condicions per una bona regularització de la situació tributària. Altres apartats estableixen els procediments per la liquidació dels deutes fiscals i la seva relació amb procediments penals, les condicions per obtenir una disminució de la pena, i l'execució d'aquestes penes conjuntament amb la responsabilitat civil que comporten.

La definició que ofereix és la següent: *El que, por acción u omisión, defraude a la Hacienda Pública estatal, autonómica, foral o local, eludiendo el pago de tributos, cantidades retenidas o que se hubieran debido retener o ingresos a cuenta, obteniendo indebidamente devoluciones o disfrutando beneficios fiscales de la misma forma, siempre que la cuantía de la cuota defraudada, el importe no ingresado de las retenciones o ingresos a cuenta o de las devoluciones o beneficios fiscales indebidamente obtenidos o disfrutados exceda de ciento veinte mil euros…"*

Les penes disposades pel frau fiscal inclouen presó d'un a cinc anys i multes que depenen de la quantitat defraudada. També es preveu perdudes de beneficis fiscals y drets a subvencions durant un període de tres a sis anys. Quan el delicte és contra la Hisenda de la Unió Europea, les penes són molt semblants però les quanties més baixes.

[16] España. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*. Boletín Oficial del Estado, núm. 281, de 24 de noviembre de 1995. Jefatura del Estado.

3.2- El frau de valors o d'inversions

El frau de valors, o el frau d'inversions és l'altre frau que resulta ser bastant important per l'argument d'alguna de les cintes. L'article 282 bis del Codi Penal el delimita així: *Los que, como administradores de hecho o de derecho de una sociedad emisora de valores negociados en los mercados de valores, falsearan la información económico-financiera contenida en los folletos de emisión de cualesquiera instrumentos financieros o las informaciones que la sociedad debe publicar y difundir conforme a la legislación del mercado de valores sobre sus recursos, actividades y negocios presentes y futuros, con el propósito de captar inversores o depositantes, colocar cualquier tipo de activo financiero, u obtener financiación por cualquier medio, serán castigados con la pena de prisión de uno a cuatro años, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 308 de este Código.*

En el supuesto de que se llegue a obtener la inversión, el depósito, la colocación del activo o la financiación, con perjuicio para el inversor, depositante, adquiriente de los activos financieros o acreedor, se impondrá la pena en la mitad superior. Si el perjuicio causado fuera de notoria gravedad, la pena a imponer será de uno a seis años de prisión y multa de seis a doce meses.

3.3- Rentat de capitals

També hem detectat la rentada de diners, un delicte fiscal tipificat a l'article 301 del Codi Penal. L'article estableix les penes per a aquells que adquireixin, posseeixin, utilitzin, converteixin o transmetin béns sabent que provenen d'activitats delictives, o que facin actes per ocultar-ne l'origen il·legal o ajudar els altres a eludir les conseqüències legals.

Les penes poden ser de presó de sis mesos a sis anys, juntament amb multes del gol al triple del valor dels béns. A més, els jutges poden imposar inhabilitació especial i clausura temporal o definitiva de l'establiment implicat, segons la gravetat del delicte i les circumstàncies personals del delinqüent. La pena augmenta si els béns procedeixen de delictes relacionats amb drogues, crim organitzat o altres delictes greus. També es castiga l'ocultació de la veritable naturalesa o propietat dels béns provinents de delictes. En cas de greu imprudència, la pena pot ser de presó de sis mesos a dos anys i multa.

El delicte es pot castigar encara que s'hagi comès a l'estranger. Els guanys obtinguts seran decomissats d'acord amb les regles establertes a l'article 127 del Codi Penal.

3.4- Falsificació de xecs

A la pel·lícula *Atrapame si puedes* el frau més evident és la falsificació de xecs. L'article 399 bis del Codi Penal estableix disposicions legals relacionades amb la falsificació i ús fraudulent de targetes de crèdit o dèbit, xecs de viatge i altres instruments de pagament no monetaris.

L'article assenyala que qualsevol persona que modifiqui, reprodueixi o falsifiqui aquests instruments serà sentenciat a una pena que pot anar des de quatre fins a vuit anys de presó. Aquesta pena empitjora si els efectes falsificats afecten un gran nombre de persones o els delictes es cometen dins d'una organització criminal dedicada a aquestes activitats il·legals. Si el responsable d'aquest crim és una persona jurídica, se li imposarà una multa de dos a cinc anys. Els jutges i els tribunals tenen la facultat d'imposar altres penes que preveu la legislació.

D'altra banda, l'article estableix que la possessió d'aquests instruments falsificats amb la intenció de distribuir-los o traficar-los serà castigada amb la mateixa pena que la mateixa falsificació. Es menciona també que aquells que posseeixin o obtinguin aquests instruments falsificats per a ús fraudulent, sabent de la seva falsedat, seran sentenciats a una pena de presó d'un a dos anys.

3.5- Falsificació de documents privats

Per poder evadir tributs, en moltes ocasions es dona la falsificació de documents com hem vist en alguna de les cintes. Encara que també és un delicte falsificar documents públics, en els llargmetratges com El Mago de las Mentiras, només hem vist falsificació de documents privats. Aquest delicte fiscal està regulat a l'article 395 del Codi Penal.

L'article disposa: *El que, para perjudicar a otro, cometiere en documento privado alguna de las falsedades previstas en los tres primeros números del apartado 1 del artículo 390, será castigado con la pena de prisión de seis meses a dos años.*

3.6- Frau comptable

Un altre delicte que té relació amb l'evasió fiscal és el frau comptable. Qui, sent obligat per llei tributària a portar la comptabilitat mercantil, els llibres o els registres fiscals incompleixi aquesta obligació, porti una comptabilitat diferent de la mateixa activitat, oculti o simuli situacions empresarials, no anoti en els llibres comptables negocis o operacions necessàries o hagi anotat dades diferents de les verdaderes o totalment fictícies, serà castigat amb la pena de cinc a set mesos de presó, segons l'article 310 del Codi Penal.

En cas que s'hagués anotat en els llibres comptables obligatoris negocis, actes, operacions o transaccions econòmiques amb xifres diferents de les de veritat o aquestes anotacions siguin fictícies, només serà considerat delicte quan s'hagin omès les declaracions tributaries corresponents o si les declaracions presentades reflecteixen la fraudulenta comptabilitat. A més, la quantitat dels càrrecs o abonaments omesos o falsejats ha d'excedir dels 240.000 per cada exercici econòmic, sense que hi hagi una compensació entre ells.

3.7- Malversació de fons públics

Aquest delicte només pot ser comès per part d'un funcionari o autoritat pública. És el delicte que ens trobem a la pel·lícula de Robin Hood. La malversació està regulada en tot el Capítol VII, de l'article 432 al 435 bis. L'article 432 disposa específicament la malversació al fons públic, la malversació que podem detectar en la pel·lícula.

L'article descriu les sancions per a autoritats o funcionaris públics que, amb ànim de lucre, s'apropien del patrimoni públic sota la seva responsabilitat o permeten que tercers ho facin. En aquests casos, s'estableix una pena de presó de dos a sis anys, juntament amb inhabilitació especial per a càrrecs públics i per exercir el dret de sufragi passiu per un període de sis a deu anys.

En situacions en què existeixin agreujants, com ara causar danys greus al servei públic, superar els 50.000 euros en el perjudici causat o el patrimoni públic apropiat, o si els objectes malversats tenen un valor artístic, històric, cultural o científic, s'imposaran penes més greus , on les penes poden arribar a ser d'entre quatre i vuit anys de presó, amb inhabilitació absoluta per un període de deu a vint anys.

Si el perjudici o el valor del patrimoni públic afectat excedeixi dels 250.000 euros, la pena de presó es pot augmentar i es pot arribar a la superior en grau.

En situacions menys greus, sancions per a situacions en què el perjudici causat o el valor del patrimoni públic sigui inferior a 4.000 euros, s'imposa una pena de presó d'un a dos anys, a més d'una multa d'entre tres mesos i un dia i dotze mesos. També es preveu la inhabilitació especial per a càrrecs públics i el dret de sufragi passiu per un període d'un a cinc anys.

El Codi Penal no és l'única norma que regula aquests delictes. Trobem regulació sobre l'evasió a la Llei General Tributària, a la Llei 36/2006 de 29 de novembre, sobre mesures per la prevenció del frau fiscal[17], la llei 11/2021 de 9 de juliol, sobre mesures de prevenció i lluita contra el frau fiscal, de transposició de la Directiva (UE) 2016/1164, del Consell, de 12 de juliol de 2016, per la que s'estableix normes contra les pràctiques d'elusió fiscal que incideixen directament en el funcionament del mercat interior, de modificació de diverses normes tributàries i en matèria de regulació del joc[18], i les lleis específiques que regulen aspectes concrets del sistema tributari com la llei de l'impost de la renda de les persones físiques, que conté alguna disposició relacionada.

[17] Agència Tributària. (2006). Llei 36/2006, de 29 de novembre, de mesures per a la prevenció del frau fiscal.
[18] Espanya. (2021). Llei 11/2021, de 9 de juliol, de mesures de prevenció i lluita contra el frau fiscal, de transposició de la Directiva (UE) 2016/1164, del Consell, de 12 de juliol de 2016, per la qual s'estableixen normes contra les pràctiques d?elusió fiscal que incideixen directament en el funcionament del mercat interior, de modificació de diverses normes tributàries i en matèria de regulació del joc. Butlletí Oficial de l'Estat.

CAPITOL IV: Enquesta sobre l'impacte sociocultural de les representacions

Per saber l'impacte sociocultural que tenen els llargmetratges anteriorment explicats sobre el frau i la moralitat fiscal, he realitzat una enquesta a 120 persones per indagar més i saber el que opina la gent sobre el cinema, les pel·lícules que he mencionat i el sistema tributari.

Per començar, he preguntat vàries preguntes d'aspectes que poden influenciar l'opinió dels enquestats. Aquests factors són l'edat, el gènere, l'educació, el salari, els mitjans de comunicació que es consumeixen habitualment, la religió i per últim, la freqüència en què veuen cine.

Les preguntes, conjuntament amb les seves possibles respostes, que entraven en matèria sobre la percepció social, l'opinió de les cintes, i la seva moralitat fiscal, han estat les següents:

Com perceben els impostos en general? Els consideren justos o injustos?

- Els impostos són justos i necessaris per finançar els serveis públics.
- Els impostos són necessaris, però considero que haurien de ser més equitatius.
- Els impostos són injustos i només beneficien els rics.
- No estic segur/qualificat per opinar sobre aquest tema.

Què opinen sobre la figura de Robin Hood? Creieu que la seva acció de prendre dels rics per donar als pobres és justificada?

- La figura de Robin Hood és un símbol de justícia social i redistribució de la riquesa.
- Robin Hood era un criminal que no hauria de ser glorificat.
- M'identifico amb Robin Hood i la seva lluita contra la injustícia.
- No tinc una opinió formada sobre Robin Hood.

Quin aspecte els atrau més de la pel·lícula "El Lobo de Wall Street"? La vida que porta el personatge principal o la manera com està feta la pel·lícula?

- M'agrada la pel·lícula principalment per la trama i l'actuació dels personatges.
- M'atreu l'estil de vida extravagant mostrat a la pel·lícula.
- La pel·lícula ofereix una crítica interessant sobre la cobdícia i la corrupció a Wall Street.
- No he vist la pel·lícula.

Han vist la pel·lícula "Atrapame si puedes"? Admiren el personatge per com aconsegueix evadir l'agent de l'FBI?

- Admiro l'astúcia i l'habilitat del personatge principal per evadir l'agent de l'FBI.
- No aprovo les accions del personatge principal, encara que en reconec l'enginy.
- La pel·lícula em fa qüestionar l'ètica de les persones involucrades.
- No he vist la pel·lícula.

Consideren els personatges de "La Casa de Papel" com a "bons" o "dolents"? Per què?

- Els personatges de "La Casa de Papel" són antiherois que desafien un sistema corrupte.
- Considero que els personatges són criminals i no mereixen simpatia.
- La sèrie mostra les injustícies del sistema financer i com afecten les persones comunes.
- No he vist "La Casa de Papel".

Sabíeu que "El Padrino 2" tracta temes com l'evasió d'impostos, el rentatge de diners i el frau comptable? Què opinen sobre això?

- Sabia sobre els temes tractats a "El Padrino 2" i crec que són rellevants per entendre la corrupció.
- No sabia sobre aquests temes a la pel·lícula.
- Considero que aquests temes són només ficció i no reflecteixen la realitat.

- No he vist "El Padrino 2".

Coneixen la història de Bernie Madoff i el seu sistema de Ponzi? Quina impressió els causa?

- Conec la història de Bernie Madoff i em sembla un cas impactant de frau financer.
- No estic familiaritzat amb la història de Bernie Madoff.
- Crec que casos com el de Madoff són excepcionals i no representen el sistema íntegrament.
- No tinc una opinió sobre aquest tema.

Consideren que el cinema és una eina educativa? Creieu que pot influir en la percepció de temes com els impostos i la justícia distributiva?

- Crec que el cinema pot ser una poderosa eina educativa per conscienciar sobre temes socials com els impostos.
- No crec que el cinema tingui un impacte significatiu en la percepció de temes com ara els impostos.
- El cinema hi pot influir, però no hauria de ser l'única font d'informació sobre temes complexos com ara els impostos.
- No tinc una opinió formada sobre aquest tema.

A les pel·lícules esmentades perceben que pagar impostos es presenta com un mecanisme d'enriquiment per als qui tenen poder? O més aviat es mostra la manca de justícia distributiva?

- A les pel·lícules esmentades, percebo que pagar impostos es presenta com un mecanisme d'enriquiment per als qui tenen poder.
- A les pel·lícules esmentades, es mostra la manca de justícia distributiva en el sistema tributari.
- Crec que les pel·lícules no aborden adequadament la complexitat dels impostos i la distribució de la riquesa.
- No he vist cap de les pel·lícules esmentades.

Creieu que el sistema tributari està dissenyat perquè els rics paguin menys que els pobres?

- Sí, crec que el sistema tributari està dissenyat perquè els rics paguin menys que els pobres.
- No, considero que el sistema tributari és equitatiu i just per a tots els contribuents.
- No estic segur/qualificat per opinar sobre aquest tema.
- No tinc una opinió formada sobre aquest tema

Estan contents amb el sistema tributari? Creieu que els impostos s'utilitzen adequadament per finançar la despesa pública i beneficiar la societat?

- Estic satisfet amb el meu sistema tributari i crec que els impostos s'utilitzen adequadament per beneficiar la societat.
- No estic content amb el sistema tributari actual i crec que cal una reforma.
- No estic segur/qualificat per opinar sobre aquest tema.
- No tinc una opinió formada sobre aquest tema.

Quina opinió té sobre el frau fiscal i els que el cometen?

- Considero que el frau fiscal és inacceptable i ha de ser castigat severament.
- Mai he considerat cometre frau fiscal i no aprovo els qui ho fan.
- Admiro els qui cometen frau fiscal com una forma de protesta contra un sistema tributari injust.
- No tinc una opinió formada sobre aquest tema.

4.1- Anàlisi sobre percepcions del públic

L'anàlisi de l'enquesta revela diversos aspectes sobre les percepcions de la justícia i la necessitat dels impostos, l'opinió sobre el frau fiscal i la influència de les pel·lícules en la percepció enfront del sistema tributari. Aquestes perspectives poden ser influenciades

per factors com les creences personals, les influències culturals i les característiques demogràfiques.

L'anàlisi demogràfica de les percepcions fiscals ens demostra una visió detallada de com aquestes opinions varien segons l'edat i els ingressos. Els enquestats més joves (18-25 anys) són majoritàriament crítics amb el sistema tributari actual, però també són més influenciables per les trames de les pel·lícules. Aquesta influència considero que pot ser deguda a la seva major exposició als mitjans de comunicació. D'altra banda, els participants més grans, d'entre 45 anys cap endavant, mostren una major tendència a veure els impostos com a necessaris, però injustos i tenen menys influència de les pel·lícules en les seves percepcions.

En termes d'ingressos, les persones amb ingressos més baixos (0-9.999€) tendeixen a percebre els impostos com a més injustos i són més comprensives amb els qui cometen frau fiscal. Aquesta percepció pot ser influenciada per la seva situació econòmica, on els impostos representen un sacrifici significatiu i no com un avantatja. En canvi, les persones amb ingressos mitjans (10.000€-49.999€) reflecteixen una major preocupació per l'equitat fiscal, veient els impostos com necessaris però injustos. Crec que tenen una preocupació per la justícia distributiva i demanen una reforma que faci el sistema tributari més equitatiu.

La justícia i la necessitat dels impostos és un tema que genera diverses opinions entre els enquestats. Només un 10,9% de les persones enquestades considera que els impostos són justos i necessaris per finançar els serveis públics, demostrant una percepció positiva del sistema tributari actual. En canvi, una majoria significativa, un 65%, creu que els impostos són necessaris, però que haurien de ser més equitatius. Aquest percentatge ens demostra que els enquestats creuen que els impostos estan mal gestionats i no confien en els que els distribueixen. A més, un 5,8% dels enquestats considera que els impostos són injustos i només beneficien els rics. Aquesta resposta evidencia encara més la desconfiança en el sistema tributari actual i la percepció que aquest està dissenyat per afavorir els més rics. Un altre 4,4% no està segur o no se sent qualificat per opinar sobre el tema, que ho entenc com una possible manca de coneixement o interès en assumptes tributaris, que personalment, també és preocupant, perquè en un aspecte que influeix tant a la societat, i a la vida diària de les persones, tothom hauria de tenir una mínima opinió sobre el tema.

Pel que fa a l'opinió sobre el frau fiscal, un 37% dels enquestats considera que el frau fiscal és inacceptable i ha de ser castigat severament. Aquest grup demostra una actitud ferma contra l'evasió fiscal i una voluntat de veure sancionades aquestes accions. Un 26,1% mai ha considerat cometre frau fiscal i no aprova els qui ho fan, mostrant una moral forta en relació amb el compliment de les obligacions tributàries. Però, per altra banda, un 8,7% dels enquestats admiren els qui cometen frau fiscal com una forma de protesta contra un sistema tributari percebut com a injust, demostrant una insatisfacció i alhora, justificant els delinqüents fiscals, que creuen que ho són a causa dels errors que cometen les autoritats tributàries. Aquesta percepció és especialment significativa, ja que, encara que sigui un percentatge menor, indica que aquest tant per cent veu el frau fiscal com una lluita cap al sistema i no com un delicte. Finalment, un 14,5% no té una opinió formada sobre aquest tema, la qual cosa considero que indica indiferència o desconeixement sobre el frau fiscal i les seves implicacions.

La influència de les pel·lícules en la percepció del sistema tributari és l'aspecte en el qual més m'he volgut centrar i analitzar.

Sobre la pregunta de la pel·lícula del *"El Lobo de Wall Street"* 45 persones no l'han vist, mentre que de les 55 que sí que l'han vist, 47 perceben la pel·lícula com una crítica sobre la cobdícia i la corrupció a Wall Street. Només 3 persones han respost que els agrada l'estil extravagant de la vida de Jordan Belfost, una cosa que no m'ha sobtat, ja que en la meva hipòtesi inicial, considerava que hi hauria més persones que admiraven més la vida estrafolària dels personatges principals, més que la critica en si de la representació.

Pel que fa a *"Atrapame si puedes",* 77 persones no l'han vist, però entre les que sí, hi ha una major admiració per l'astúcia del personatge principal (23 persones) que desaprovació de les seves accions (17 persones). Les conclusions extretes, doncs, és que en aquesta pel·lícula si que influencia molt el públic el caràcter del personatge, ja que, sí arriba a ser admirable fets il·legals i de frau fiscal, pot ser una pel·lícula perillosa de cara al públic, ja que considero que pot envalentir a la societat de cometre aquestes estafes tan perspicaces.

L'opinió sobre la figura de Robin Hood, és que és un símbol de justícia social i redistribució de la riquesa, per la majoria dels enquestats. Un 44,2% veu Robin Hood com un símbol de justícia social, i un 11,6% s'identifica amb la seva lluita contra la injustícia. Aquesta simpatia cap a la redistribució de la riquesa i la lluita contra la desigualtat reflecteix aquesta perspectiva d'impotència cap a les persones que tenen poder econòmic. Només un 7,2% considera que Robin Hood era un criminal que no hauria de ser glorificat, mentre que un 23,2% no té una opinió formada sobre la figura de Robin Hood.

Pel que fa a "La Casa de Papel", un 31,2% veu els personatges com antiherois que desafien un sistema corrupte, mentre que un 25,4% considera que la sèrie mostra les injustícies del sistema financer i com afecten les persones comunes. Això demostra una visió positiva cap a aquells que lluiten contra la corrupció i les injustícies percebudes, amb una majoria dels espectadors que interpreten la narrativa com una crítica al sistema establert. Un 11,6% considera que els personatges són criminals que no mereixen simpatia, i un 18,1% no ha vist la sèrie.

"La Casa de Papel" sembla influir significativament en la percepció dels enquestats sobre la justícia i la corrupció en el sistema financer. Aquesta influència pot reforçar les idees popularment falses sobre que el sistema financer és corrupte i que les figures més poderoses com són els bancs, modelen els seus propis diners fabricant-ne més.

En relació amb "El Padrino 2", un 37,7% dels enquestats que han vist la pel·lícula si sabien sobre l'existència del frau fiscal per donar-li sentit a l'argument de la pel·lícula. D'altra banda, un 3,6% no estava al corrent d'aquests temes abans de veure la pel·lícula, i un 44,9% no l'ha vist, cosa que m'ha sorprès, i limita la seva influència en les opinions dels enquestats sobre la corrupció.

Pel que fa a Bernie Madoff, protagonista del *"Mago de las Mentiras",* només un 15,9% dels enquestats estan familiaritzats amb la seva història i la consideren un cas impactant de frau financer. Aquest cas de frau financer massiu sembla tenir una influència limitada en la consciència general dels enquestats, ja que un 48,6% no té una opinió formada sobre aquest tema i un 21% no està familiaritzat amb la història. Això indica la falta de consciència general sobre casos importants de frau financer, casos, que totes aquestes persones podrien ser víctimes.

Quant al cinema com a eina educativa, un 25,4% creu que el cinema pot ser una poderosa eina educativa per conscienciar sobre temes socials com els impostos. Tot i això, un 48,6% opina que el cinema pot influir, però no hauria de ser l'única font d'informació sobre temes complexos com ara els impostos. Això reflecteix un reconeixement del potencial del cinema com a eina per educar, però també una cautela sobre la seva limitació, ja que pot afectar negativament. Un 10,9% no creu que el cinema tingui un impacte significatiu en la percepció de temes com ara els impostos.

En termes de percepció dels impostos a les pel·lícules esmentades, un 26,1% dels enquestats perceben que les pel·lícules mostren la manca de justícia distributiva en el sistema tributari. Un 18,8% considera que pagar impostos es presenta com un mecanisme d'enriquiment per als qui tenen poder, mentre que un 27,5% creu que les pel·lícules no aborden adequadament la complexitat dels impostos i la distribució de la riquesa. Un 13,8% no ha vist cap de les pel·lícules esmentades. Aquestes dades indiquen que les pel·lícules poden reforçar les percepcions negatives sobre el sistema tributari, especialment en termes de justícia distributiva i l'enriquiment dels poderosos. Tot i això, una gran part dels enquestats creu que les pel·lícules no aborden adequadament la complexitat dels impostos, indicant que aquestes narratives poden simplificar massa els temes tributaris complexos.

CAPÍTOL V: La moralitat fiscal de les representacions cinematogràfiques

Després d'analitzar l'enquesta, he volgut donar resposta de per què el públic de cintes cinematogràfiques com la *Casa de Papel o Robin Hood* tenen aquesta visió respecte als personatges. La majoria dels enquestats consideren els protagonistes d'aquestes narratives com a herois que lluiten contra un sistema tributari corrupte i a favor de la redistribució de la riquesa.

Aquestes cintes sovint representen els tributs com un mecanisme d'enriquiment dels qui tenen poder. A la pel·lícula de *Robin Hood*, els impostos recaptats pel xèrif de Nottingham servien per enriquir els rics mentre que el poble es moria de fam. A la *Casa de Papel* també justifica el robatori del grup liderat pel Professor amb l'argument que els Bancs s'imprimeixen milions de diners per si mateixos.

Conversa de la sèrie *la Casa de Papel* entre el Professor i la Inspectora de policia: *" te han enseñado a verlo todo en concepto de Buenos y malos. Pero esto que estamos haciendo nosotros sí que te parece bien si lo hace otra gente. En el año 2011 el Banco Central Europeo creo de la nada 171.000 millones de euros. Igual que estamos haciendo nosotros. 185.000 en el 2012. 145.000 millones de euros en el 2013. ¿sabes dónde fue a parar todo ese dinero? A los bancos. Directamente de la fábrica a los más ricos. ¿Dijo alguien que el Banco Central Europeo fuera un ladrón? Inyección de liquidez lo llamaron."*

Doncs bé, la realitat és molt diferent del que aquestes cintes mostren. Els tributs són part d'un mecanisme per sostenir la despesa pública i així aconseguir l'objectiu de finançar els serveis i les infraestructures per tota la població, especialment dels més vulnerables. Els sistemes tributaris moderns tenen una base jurídica, elegida democràticament, on els ciutadans paguen els impostos en funció del fet imposable establert per la llei.

Llei 58/2003 General Tributaria (LGT)[19] article 2: *Los tributos son los ingresos públicos que consisten en prestaciones pecuniarias exigidas por una Administración pública como consecuencia de la realización del supuesto de hecho al que la ley vincula el deber de contribuir, con el fin primordial de obtener los ingresos necesarios para el sostenimiento de los gastos públicos.*

Aquestes dues representacions mencionades, també presenten un sistema sense justícia distributiva, on els impostos es recullen de manera arbitrària. Aquesta visió crea una imatge de desconfiança i deslegitimació del sistema tributari, on els rics paguen menys que els pobres.

La nostra realitat és que el sistema tributari busca que tots els ciutadans contribueixin segons la seva capacitat de pagament. La progressivitat del sistema assegura que els rics paguin més que els pobres, i s'apliquen principis d'equitat horitzontal i vertical per garantir una distribució justa de l'obligació tributària.

Constitució Espanyola (1978)[20], article 31: *Todos contribuirán al sostenimiento de los gastos públicos de acuerdo con su capacidad económica mediante un sistema tributario justo inspirado en los principios de igualdad y progresividad que, en ningún caso, tendrá alcance confiscatorio.*

Llei 58/2003 General Tributaria (LGT) article 3: *La ordenación del sistema tributario se basa en la capacidad económica de las personas obligadas a satisfacer los tributos y en los principios de justicia, generalidad, igualdad, progresividad, equitativa distribución de la carga tributaria y no confiscatoriedad.*
La aplicación del sistema tributario se basará en los principios de proporcionalidad, eficacia y limitación de costes indirectos derivados del cumplimiento de obligaciones formales y asegurará el respeto de los derechos y garantías de los obligados tributarios.

[19] Ley 58/2003, de 17 de diciembre, General Tributaria. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 302, 18/12/2003. Referencia: BOE-A-2003-23186.
[20] Constitución Española. (1978). *Boletín Oficial del Estado*, núm. 311, de 29/12/1978. Cortes Generales. Referencia: BOE-A-1978-31229.

Per altra banda, m'agradaria destacar la dubtosa moralitat de pel·lícules com *El Lobo de Wall Street o Atrapame si puedes.*

El llargmetratge del *Lobo de Wall Street* retracta la vida estrafolària de Jordan Belfort, un corredor de borsa que comet frau massiu. Al final de la cinta, Belfort és condemnat i empresonat, però es destaca el poc temps que va estar a la presó, només 3 anys, i que durant aquell temps, gaudia de moltes comoditats gràcies a la seva riquesa. A més, la pel·lícula acaba mostrant com Jordan és capaç de tornar-se a reintegrar a la societat i continuar amb una vida influent i d'èxit. Considero que aquesta narrativa pot suggerir al públic que fins i tot quan els rics que cometen frau fiscal, les conseqüències són mínimes i que la seva riquesa els protegeix de les penalitzacions greus. La moralitat que es pot extreure és que la justícia fiscal és insuficient per castigar adequadament els delictes dels rics, persistint aquesta sensació d'impunitat i desconfiança cap al sistema tributari.

En la pel·lícula *Atrapame si puedes*, Frank Abagnale, un gran estafador i autor de nombrosos delictes fiscals, és finalment capturat per l'FBI. Tot i això, Abagnale rep una oferta de treball per part del govern, utilitzant les seves habilitats per ajudar a atrapar altres criminals financers. Addicionalment, comença una amistat que dura fins avui dia amb l'agent de l'FBI que el va estar perseguint durant anys. Malgrat que la pel·lícula transmet un missatge de redempció i rehabilitació, la moralitat de la pel·lícula també és similar a la del *Lobo de Wall Street,* encara que hagis arruïnat a multitud de persones, les conseqüències seran mínimes.

CONCLUSIONS

La influència del cinema en la percepció pública és un fenomen innegable i poderós. Les pel·lícules poden representar temes complexos com la justícia fiscal i el frau tributari i sovint simplifiquen i dramatitzen aquests assumptes per a crear narratives més atractives i entretingudes, la qual cosa pot fer que els espectadors formin opinions errònies sobre el sistema tributari i la justícia fiscal. En pel·lícules com "*Robin Hood" i "La Casa de Papel*", els tributs es presenten com a mecanismes d'enriquiment per a aquells en el poder, mentre que en la realitat els impostos estan destinats a sostenir la despesa pública i a beneficiar especialment als més vulnerables. La representació dels tributs en aquestes pel·lícules tendeix a ser arbitrària i il·legal, reflectint un sistema basat en l'abús dels poderosos i llunyà a la realitat on els tributs s'estableixen mitjançant un sistema jurídic legitimat i transparent.

El cinema sovint ignora la justícia distributiva real que regeix el sistema tributari, basada en la capacitat de pagament i la progressivitat, on els rics paguen més que els pobres. En el seu lloc, mostra una imatge on els rics evadeixen impostos i els pobres carreguen amb una major responsabilitat fiscal, perpetuant la percepció d'un sistema injust. Pel·lícules com "*El Lobo de Wall Street" i "Atrapame si puedes"* exemplifiquen com la narrativa cinematogràfica pot distorsionar la realitat. En "*El Lobo de Wall Street*", malgrat els enormes fraus comesos, el protagonista rep un càstig relativament lleu i aconsegueix reintegrar-se en la societat, la qual cosa suggereix una falta de conseqüències reals per als delictes financers de gran escala i reforça la idea d'impunitat per als rics. En "*Atrapame si puedes",* el protagonista, un talentós estafador, és capturat, però després se li ofereix treballar per al govern, la qual cosa pot causar l'efecte que les habilitats criminals són valorades i recompensades, fins i tot per les autoritats.

La percepció pública, com reflecteix l'enquesta, mostra que una majoria significativa dels enquestats considera que els impostos són necessaris però no equitatius, i d'alguns altres pensen que el sistema actual beneficia principalment als rics. Aquesta desconfiança en el sistema tributari pot augmentar per culpa de les representacions cinematogràfiques que reforcen aquestes idees. La influència de les pel·lícules és particularment forta entre els joves i aquells amb menors ingressos, els qui són més crítics del sistema tributari i més

susceptibles a les narratives de les pel·lícules. Això suggereix que el cinema pot modelar significativament la percepció pública i contribuir a la formació d'opinions errònies sobre temes fiscals complexos.

El cinema, sens dubte, pot ser una eina educativa poderosa. No obstant això, la seva capacitat per a informar ha de ser manejada amb cautela, per a evitar la propagació de conceptes simplificats o distorsionats. Encara que les pel·lícules poden il·lustrar i criticar aspectes negatius dels sistemes financers i fiscals, també és crucial que els espectadors complementin aquestes narratives amb informació precisa i anàlisis crítiques, ja que el sistema tributari és un sistema que afecta a tota la societat. Les pel·lícules poden sensibilitzar al públic sobre les injustícies i desigualtats, però també poden portar a una visió incorrecta si no la comparen amb la realitat fiscal.

Per concloure, crec que és fonamental promoure una educació tributària. Encara que les representacions cinematogràfiques puguin ser una bona eina per informar sobre temes complexos coms els tributs, ja que és més fàcil comprendre temes difícils a través d'imatges i diàlegs col·loquials, també poden ser una eina molt destructiva de la realitat sobre els impostos, el sistema tributari i la moral fiscal.

"*No hay nada más inexorable que la muerte y hacienda"*

- *¿Conoces a Joe Black?*

BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB

España. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*. Boletín Oficial del Estado, núm. 281, de 24 de noviembre de 1995. Jefatura del Estado. https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con

Constitución Española. (1978). *Boletín Oficial del Estado*, núm. 311, de 29/12/1978. Cortes Generales. Referencia: BOE-A-1978-31229. https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/(1)/con

Ley 58/2003, de 17 de diciembre, General Tributaria. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 302, 18/12/2003. Referencia: BOE-A-2003-23186.

Agència Tributària. (2006). Llei 36/2006, de 29 de novembre, de mesures per a la prevenció del frau fiscal. Recuperat https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-20843

Espanya. (2021). Llei 11/2021, de 9 de juliol, de mesures de prevenció i lluita contra el frau fiscal, de transposició de la Directiva (UE) 2016/1164, del Consell, de 12 de juliol de 2016, per la qual s'estableixen normes contra les pràctiques d?elusió fiscal que incideixen directament en el funcionament del mercat interior, de modificació de diverses normes tributàries i en matèria de regulació del joc. Butlletí Oficial de l'Estat. Recuperat https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2021-11473

Bustos, R. de. (2021, marzo 3). *El fraude fiscal se inventó en la Edad Media*. La Vanguardia. https://www.lavanguardia.com/historiayvida/propuestas/20210303/6261829/fraude-fiscal-edad-media-unebook.html

Agencia Tributaria. (s.f.). *Observatorio sobre la Economía Sumergida: Una aproximación cuantitativa a su medición*. https://www.agenciatributaria.es/static_files/AEAT/Contenidos_Comunes/La_Agencia_Tributaria/Informacion_institucional/Campanias/Plan_prevencion_del_fraude_fiscal/observatorio_es_es.pdf

Fortea Pérez, J. I., Galán Sánchez, Á., & Gelabert, J. E. (Eds.). (2020). *Siete siglos de fraude fiscal en Europa*. Editorial de la Universidad de Cantabria.

Benítez, N. (2021). *Presentación Simposio Literatura, música y cine como propuestas y experiencias docentes innovadoras en las enseñanzas universitarias de las ciencias jurídicas, económicas y sociales 2021*. Universidad de Málaga. https://riuma.uma.es/xmlui/bitstream/handle/10630/23313/PRESENTACION_Simposio%202021%20PLANTILLA%20Nuria%20Benitez.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Morales Romo, B. (2019). *El cine como medio de comunicación social: Luces y Sombras desde la perspectiva de género.* Universidad de Salamanca. https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/142574/El_cine_como_medio_de_comunicacion_socia.pdf?sequence=1

El Confidencial. (2016, septiembre 4). *Las 10 películas que pueden cambiar el mundo, según el Foro de Davos*. https://www.elconfidencial.com/alma-corazon-vida/2016-09-04/10-peliculas-cambian-mundo-foro-davos_1253559/

Financial Crime Academy. (2024). *Tipos de fraude de valores y definiciones*. https://financialcrimeacademy.org/es/tipos-de-fraude-de-valores-y-definiciones/

EPDATA. (2022, agosto 5). *Opinión de los españoles sobre los impuestos y fraude fiscal, en gráficos*. https://www.epdata.es/datos/opinion-espana-impuestos-fiscal-graficos/492

Pérez Adán, J. (Ed.). (2004). *Cine y sociedad: Prácticas de ciencias sociales*. Universidad de Valencia.

Torre, S. de la, Pujol, M. A., & Rajadell, N. (2005). *El cine, un entorno educativo: Diez años de experiencias a través del cine*. Graó.

Torre, S. de la. (1996). *Cine formativo: Una estrategia innovadora en la enseñanza*. Ediciones de la Torre.

Martinón, R. (2012). Fraude fiscal. *Eunomía. Revista en Cultura de la Legalidad*, 2, 170-175.

Martin Oviedo, J. M. (1970-71). Reflexiones sobre Ética Fiscal. Seminario especial ofrecido en la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense de Madrid.

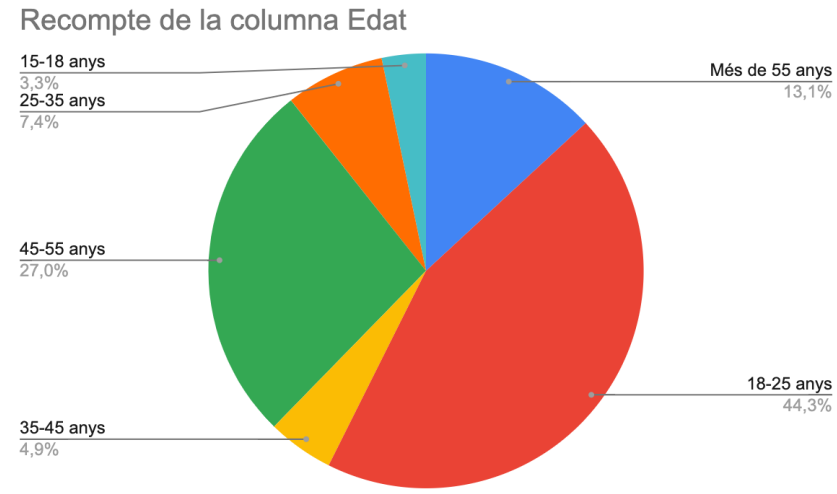
Díaz Romero, C. (2017). Normativa internacional en la lucha contra el fraude y la corrupción: metodología y herramientas. *Revista Internacional Transparencia e Integridad*, (meses septiembre-diciembre).

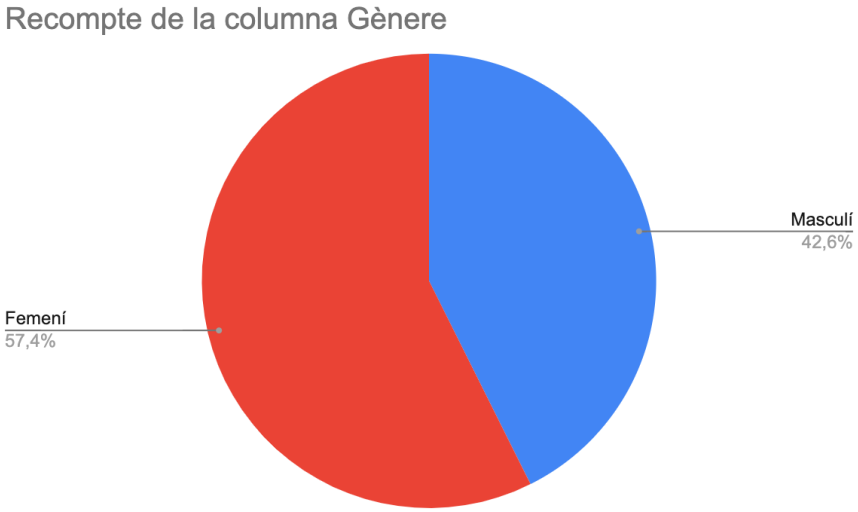
Pardo, A. (2001). El cine como medio de comunicación y la responsabilidad social del cineasta. En M. Codina (Ed.), *La ética desprotegida: ensayos sobre deontología de la comunicación* (pp. 117-141). Eunsa.

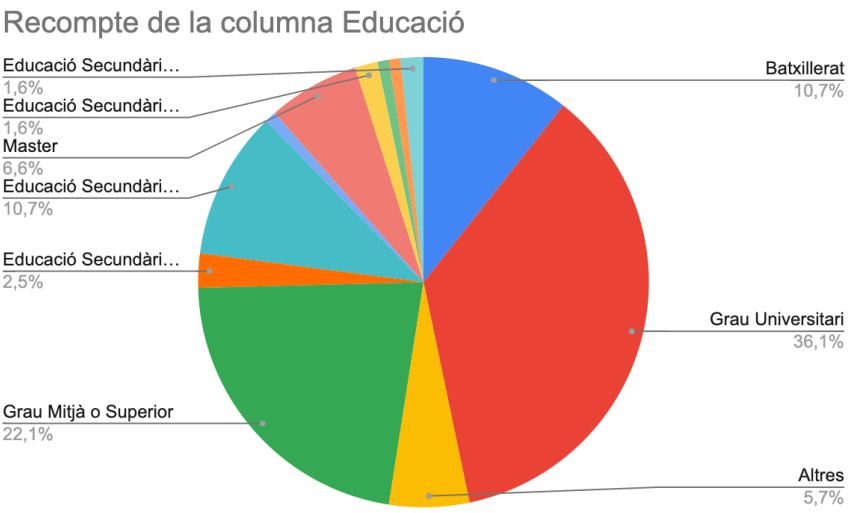
Giarrizzo, V., & Sivori, J. S. (2010). La inconsistencia de la moral tributaria: el caso de los moralistas evasores. Pecunia, 10, 95-124.

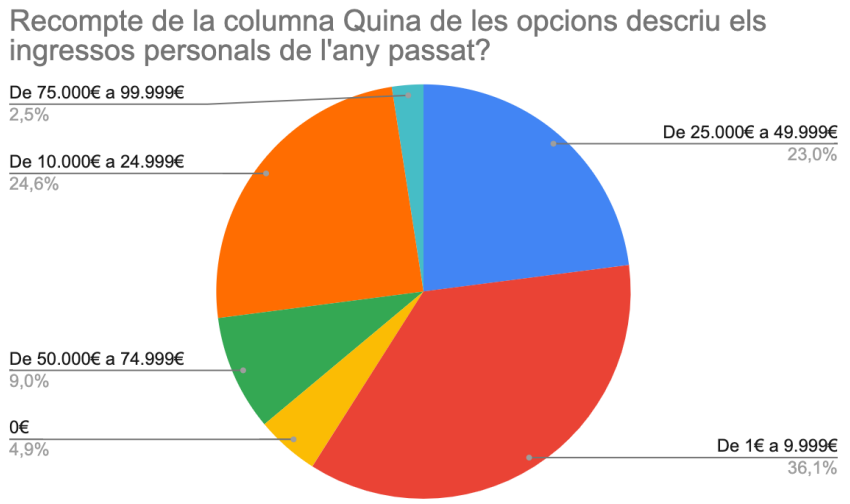
ANNEXOS

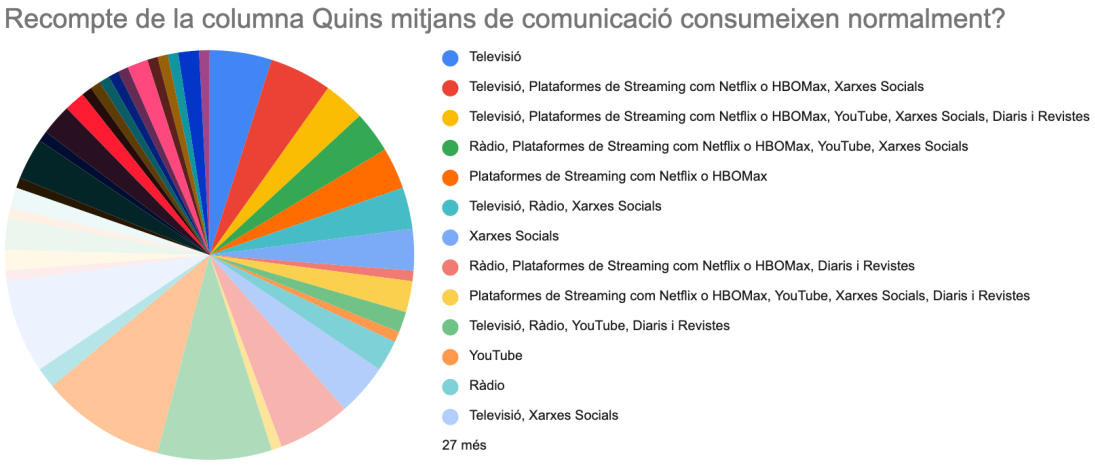
Respostes de l'enquesta:

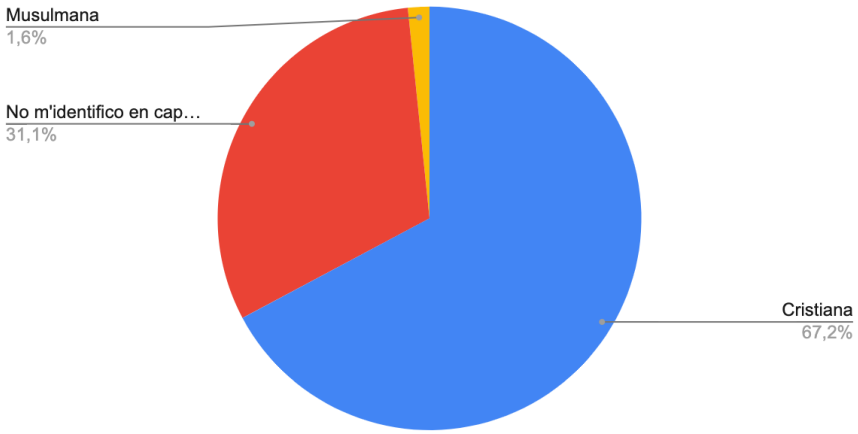

Recompte de la columna Educació
Educació Secundàri…
1,6%
Educació Secundàri…
1,6%
Master
6,6%
Educació Secundàri…
10,7%
Educació Secundàri…
2,5%
Grau Mitjà o Superior
22,1%
Batxillerat
10,7%
Grau Universitari
36,1%
Altres
5,7%

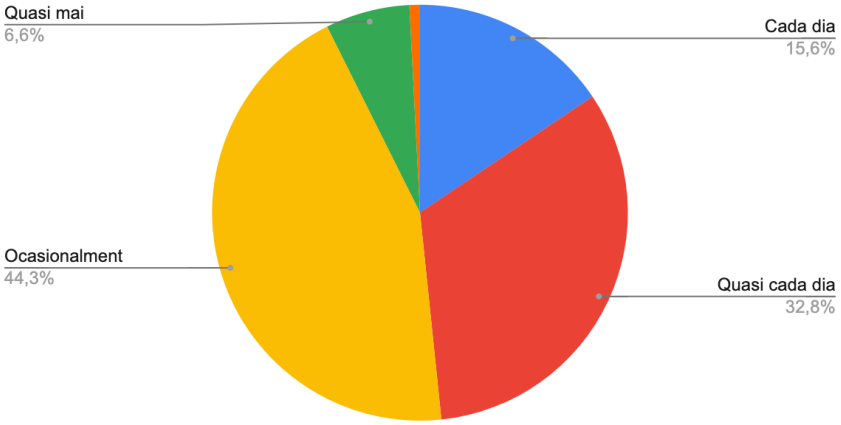

Recompte de la columna Quina de les opcions descriu els ingressos personals de l'any passat?
De 75.000€ a 99.999€
2,5%
De 10.000€ a 24.999€
24,6%
De 50.000€ a 74.999€
9,0%
0€
4,9%
De 25.000€ a 49.999€
23,0%
De 1€ a 9.999€
36,1%

Recompte de la columna Quins mitjans de comunicació consumeixen normalment?
Televisió
Televisió, Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax, Xarxes Socials
Televisió, Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax, YouTube, Xarxes Socials, Diaris i Revistes
Ràdio, Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax, YouTube, Xarxes Socials
Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax
Televisió, Ràdio, Xarxes Socials
Xarxes Socials
Ràdio, Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax, Diaris i Revistes
Plataformes de Streaming com Netflix o HBOMax, YouTube, Xarxes Socials, Diaris i Revistes
Televisió, Ràdio, YouTube, Diaris i Revistes
YouTube
Ràdio
Televisió, Xarxes Socials
27 més

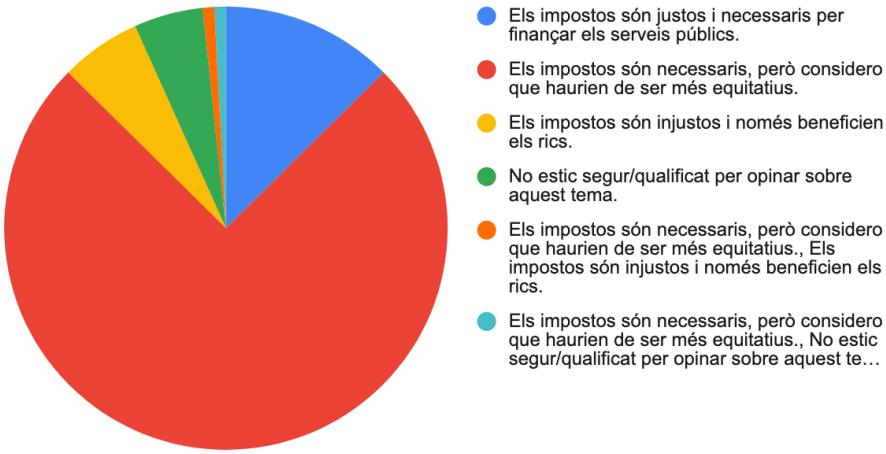
Recompte de la columna A quina família religiosa pertanyen o quina és la que més t'identifiques?

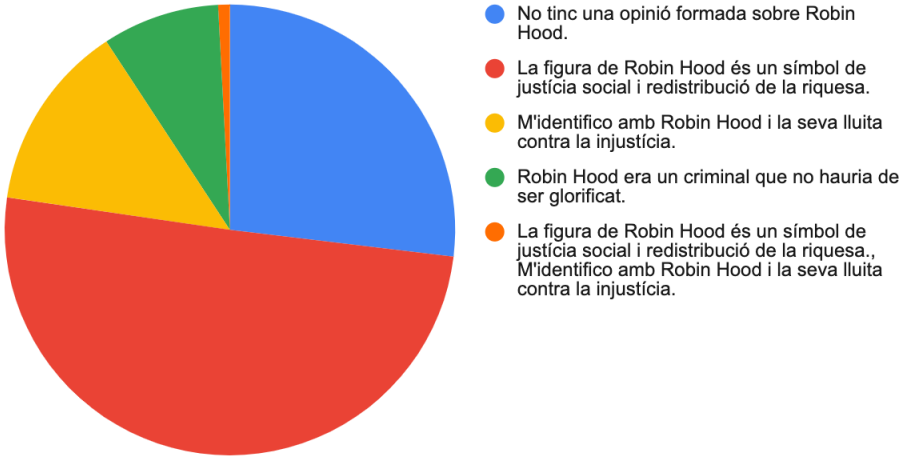
Recompte de la columna Amb quina freqüència veuen pel·lícules i sèries?

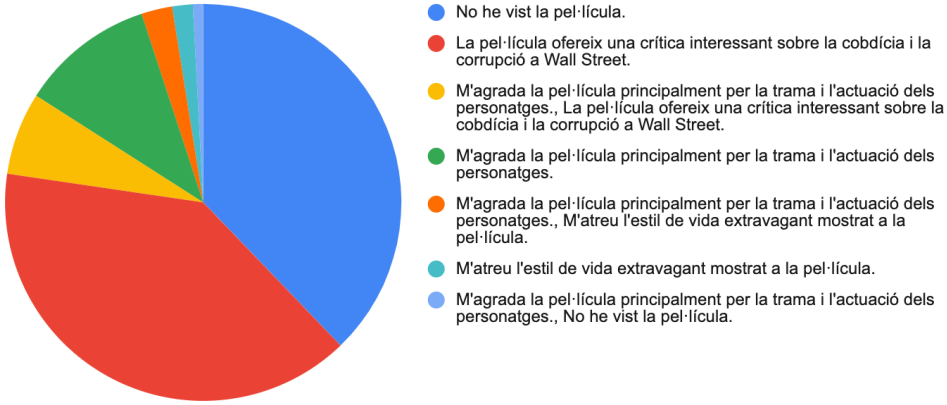
Recompte de la columna Com perceben els impostos en general? Els consideren justos o injustos?

Recompte de la columna Què opinen sobre la figura de Robin Hood? Creieu que la seva acció de prendre dels rics per don…

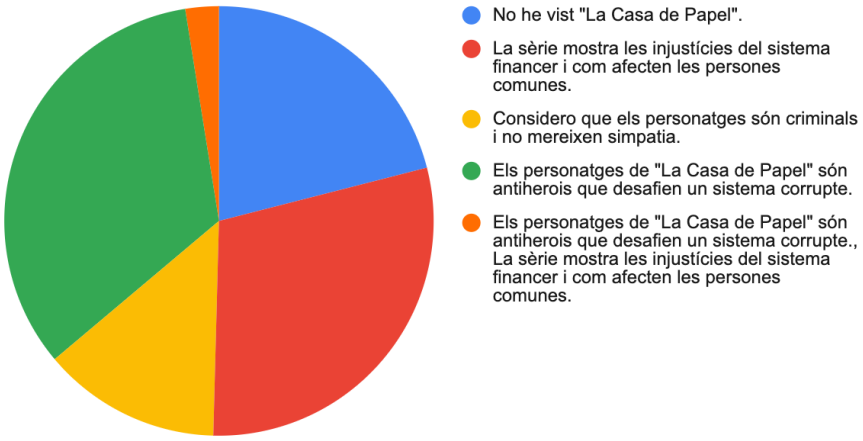
Recompte de la columna Quin aspecte els atrau més de la pel·lícula "El Lobo de Wall Street"? La vida que porta el personatge principal o la mane…

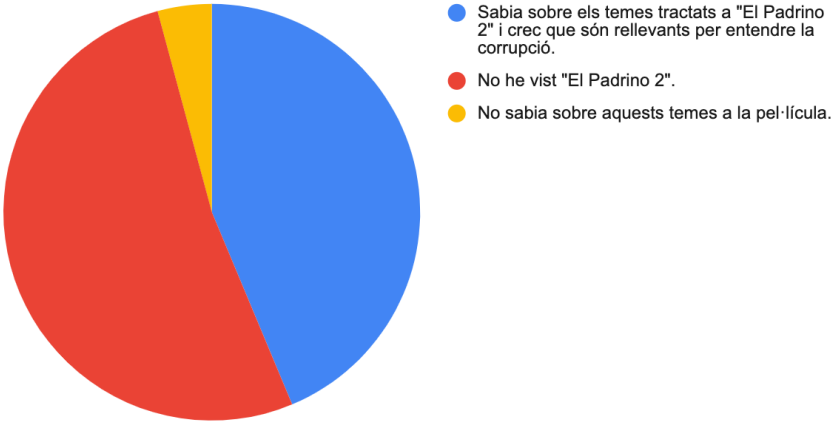
Recompte de la columna Han vist la pel·lícula "Atrapame si puedes"? Admiren el personatge per com aconsegueix evadi…

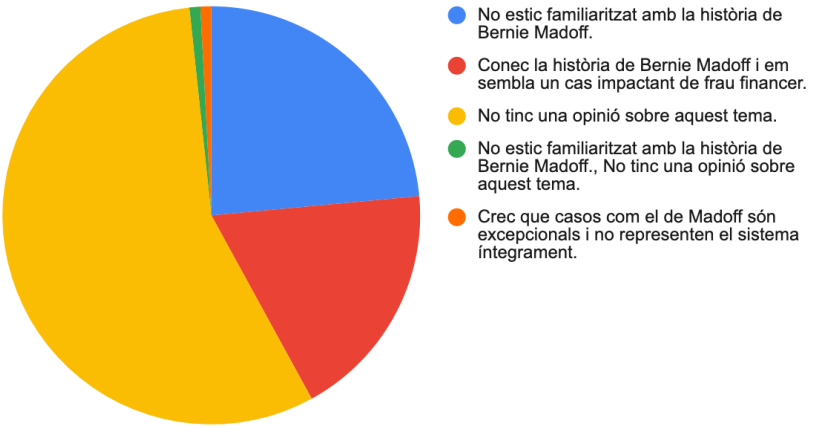
Recompte de la columna Consideren els personatges de "La Casa de Papel" com a "bons" o "dolents"? Per què?

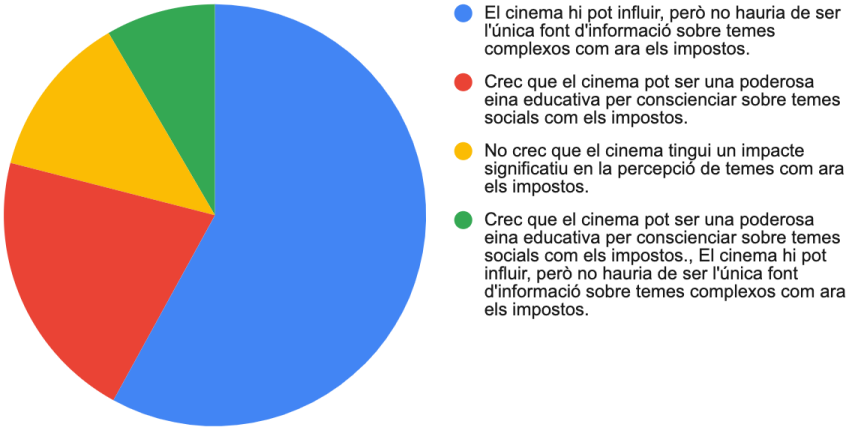
Recompte de la columna Sabíeu que "El Padrino 2" tracta temes com l'evasió d'impostos, el rentatge de diners i el frau…

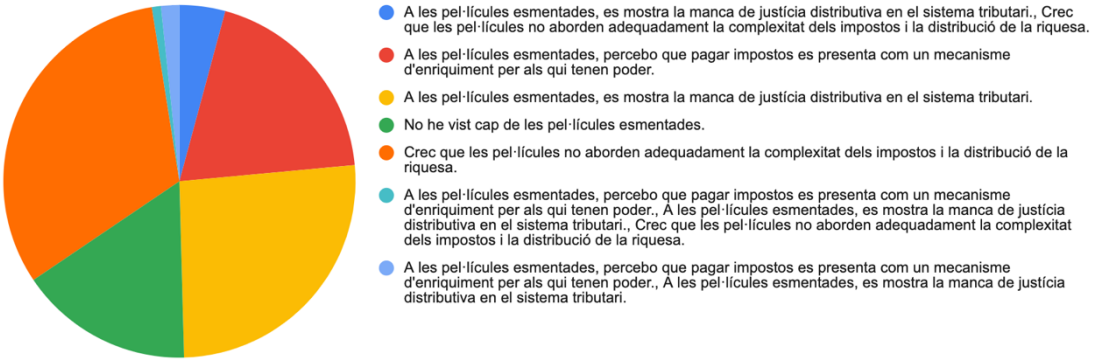
Recompte de la columna Coneixen la història de Bernie Madoff i el seu sistema de Ponzi? Quina impressió els causa?

Recompte de la columna Consideren que el cinema és una eina educativa? Creieu que pot influir en la percepció de tem…

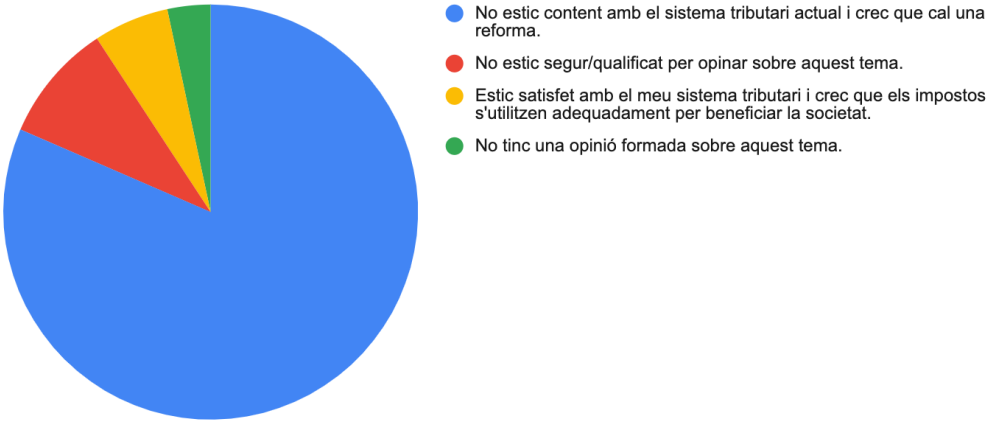
Recompte de la columna A les pel·lícules esmentades perceben que pagar impostos es presenta com un mecanisme d'enriquiment per als qui tenen poder? O més aviat es mostra la manca de j…

Recompte de la columna Creieu que el sistema tributari està dissenyat perquè els rics paguin menys que els pobres?

Recompte de la columna Estan contents amb el sistema tributari? Creieu que els impostos s'utilitzen adequadament per finançar la despesa pública…

Recompte de la columna Quina opinió té sobre el frau fiscal i els que el cometen?

